

BÖLÜM 1

İŞ SAĞLIĞI VE GÜVENLİĞİ KAVRAMININ TARİHSEL GELİŞİMİ VE GÜVENLİK KÜLTÜRÜ

Vedat CANER¹

GİRİŞ

Teknolojik gelişmenin ve sanayileşmenin süreklilik kazanması nedeniyle her gün çalışma alanlarına çeşitli kimyasal maddeler, makine ve teçhizatlar katılmakta ve böylece yeni tehlike ve riskler meydana gelmektedir. Üretim günümüzdeki en önemli faktörü olan insan, teknolojik gelişmelere paralel olarak işyerlerinde çeşitli tehlike ve risklere maruz kalmaktadır. Sanayileşmenin gelişmesiyle faaliyet alanlarının artması ve işlemlerin karmaşıklaşması neticesinde tehlike ve risklerin çoğalması, bazı kuralların konulmasını ve kanunların çıkarılmasını gerekli kılmaktadır. İşyerlerinde, çalışanların işin yapılması ile ilgili olarak ortaya çıkan tehlikelerden bedensel ve ruhsal olarak zarar görmemesi için alınması gerekli hukuki, teknik ve tıbbi önlemleri sağlamaya yönelik çalışmalar iş sağlığı ve güvenliği kavramını oluşturmaktadır. İş sağlığı ve güvenliği, işin yapılması sırasında çalışanların karşılaştığı tehlikelerin ortadan kaldırılması veya azaltılması konusunda esas olarak işverene kamu hukuku temelinde getirilen yükümlülüklerle ilişkin hukuk kurallarının bütünüdür.

İş sağlığı ve güvenliği çalışmalarının temel iki boyutu vardır. Çalışanların sağlığının yapacakları işle ilgili araştıran, belirleyen ve işyeri ortamında oluşabilecek bazı risklere karşı alınacak tıbbi koruma yöntemlerini uygulamak ve işyerindeki çalışmalar esnasında sağlık sorunu olanların hastalıklarının teşhis ve tedavisi ile hastalığın yapılan işle ilgili araştıran gerekli önlemleri almak şeklinde ifade edilebilecek olan tıbbi boyuttur. Bu ilgi alanına 'iş hekimliği' adı verilmektedir. Ayrıca işyeri ortamındaki sağlık ve güvenlik risklerinin saptanması, bununla ilgili ölçümler yapılması ve bu risklerin kontrol altına alınması şeklindeki uğraşları içeren ve konunun daha çok teknik-mühendislik yanını oluşturan 'iş güvenliği' boyutudur. İşyeri ortamında sağlıklı ve güvenli bir ortam oluşturmak için yapılan tüm çalışmaları kapsadığı için 'iş hijyeni' olarak da adlandırılmaktadır. Bu çalışmada, iş sağlığı ve güvenliği kavramının tarihsel gelişiminin incelenmesi ve

¹ Öğr. Gör. Beykent Üniversitesi, vedatcaner@beykent.edu.tr

nin bulunduğu yerin coğrafi özellikleri, personel beceri düzeyi ve eğitim seviyesi, fiziksel ortam özellikleri (gürültü, toz, ısı, aydınlatma, havalandırma vb.), işe alım süreçleri, ücretler, personelin moral ve motivasyonu, sosyal hizmetler ve çalışma saatleri gibi birçok konu modern iş sağlığı ve güvenliği kapsamında değerlendirilmektedir. Dünya Sağlık Örgütü (WHO) ve Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), iş sağlığı ve güvenliği tanımını genişleterek, iş sağlığı ve güvenliğini sadece iş yerinde tehlikelere karşı alınması gereken tedbirler ile ve iş yeri ile sınırlandırmamış, iş sağlığı ve güvenliği üzerinde etkili olabilecek dışsal faktörleri de konunun kapsamı içine almıştır. Böylece iş sağlığı ve güvenliğinin sadece çalışanları ilgilendiren bir kavram olarak kalmayıp, çalışanların ailelerini, iş yerinin içinde bulunduğu doğal ve sosyal çevreyi ve giderek tüm toplumu ilgilendiren bir konu olduğu vurgulanmaktadır.

KAYNAKLAR

1. Cerev G, Köseoğlu Y. (2018) *İş Sağlığı ve Güvenliği*. Bursa: Dora Yayıncılık
2. Çiçek Ö, Öçal M. Dünyada ve Türkiyede İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişimi. *Emek ve Toplum Dergisi*, 11 (5), 106-129
3. Yüksel B. Çalışma İlişkilerine Yönelik İlk Düzenleme: Dilaver Paşa Nizamnamesi ve Çalışma Hayatına Etkileri. *İş ve Hayat*, 6 (3), 155-178
4. Çelikel Yiğiter S. (2019). Türkiyede İş Sağlığı ve Güvenliğinin Tarihsel Gelişim Süreci. Emel İslamoğlu, Sinem Yıldırımalp. (Ed.), *Sosyal Bilimlerde Yeni Araştırmalar* içinde (s. 213 – 226). Ankara: Berikan Yayınevi
5. Polatoğlu G. Avrupada İş Sağlığı ve Güvenliğinin Ortaya Çıkması ve Türkiyedeki Uygulamaları. *Atatürk Dergisi*, 2 (7), 71-95
6. Dursun S. İş Güvenliği Kültürünün Çalışanların Güvenli Davranışları Üzerine Etkisi. *Sosyal Güvenlik Dergisi*, 2 (3), 61-75
7. Erol S. İş Sağlığı ve Güvenliği Konusunda İşveren, Çalışan ve Devletin Rolü. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi* 4 (2), 86-103
8. Kim Y, Park J, Park M. Creating a Culture of Prevention in Occupational Safety and Health Practice. *Safety and Work*, 2 (7), 89-96
9. Harrison J, Dawson L. Occupational Health: Meeting the Challenges of the Next 20 Years. *Safety and Work*, 2 (7), 143-149
10. Lee E. The Declaration of Philadelphia: Retrospect and prospect. *International Labour Review*, 4 (111), 513-531